Institutet för de inhemska språken
KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS

mottagare:

Olli-Pekka Heinonen
generaldirektör
Utbildningsstyrelsen

Samu Seitsalo
direktör
Utbildningsstyrelsen

Salla Peltola
läromedelschef
Utbildning och förlagsverksamhet
Utbildningsstyrelsen

Susanna Rajala
undervisningsråd
enhetschef
Fritt bildningsarbete och utbildning för kulturella minoriteter
Utbildningsstyrelsen

Tarja Leblay
undervisningsråd
Utbildningsstyrelsen

avsändare:

Språknämnden för finländska teckenspråk (Teckenspråksnämnden, står under Institutet för de inhemska språken)
kontakt:
Leena Savolainen
forskare, Teckenspråksnämndens sekreterare
Finlands Dövas Förbund rf
leena.savolainen@kuurojenliitto.fi

ÖPPET BREV

Läromedel på teckenspråk och bedömning av språkkunskaper

Det råder en enorm brist på läromedel på finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Exempelvis för grundskolans läroämne *teckenspråk och litteratur* finns **inte en enda,** varken tryckt eller digital lärobok, för någon årskurs överhuvudtaget. Detta har konstaterats utgöra en bidragande faktor till försämrade inlärningsresultat (Huhtanen & al. 2016: 16, 46–47).

Teckenspråksnämnden upplever en stor oro för den teckenspråkiga undervisningssituationen som helhet. Vilka är barnens reella möjligheter att studera teckenspråk så länge läroplansenligt undervisningsmaterial saknas? Förverkligas barnets rätt att utveckla sitt språk (FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 29)? Barnens möjlighet att tillägna sig och fördjupa sina kunskaper i finskt och finlandssvenskt teckenspråk har också en direkt koppling till språkens framtida livskraft. Ifall språken inte överförs till barn och unga, kommer de inte heller själva att använda språken med sina barn, varpå språkgemenskapen krymper vilket gör det ännu svårare för döva och hörselskadade barn att bli teckenspråkiga i framtiden.

Utbildningsstyrelsens ansvar

Med detta brev vill Teckenspråksnämnden fråga hur Utbildningsstyrelsen (UBS) uppfattar sitt ansvar att främja möjligheterna för dem som använder finskt och finlandssvenskt teckenspråk (myndigheters skyldighet enligt teckenspråkslagen)? UBS initiativ till läromedelsproduktion för bland annat läroämnet teckenspråk och litteratur är uppenbarligen inte tillräckliga, eftersom inget material finns att tillgå. Enligt Teckenspråksnämndens uppgifter har UBS heller inte uppmuntrat andra aktörer att arbeta för en förbättrad läromedelssituation.

Under 2010-talet har UBS visserligen påbörjat två projekt kopplade till finskt teckenspråk, men ingetdera av dessa har slutförts. Båda projekten har under flera år sysselsatt ett flertal teckenspråkiga experter, som bidragit med omfattande kunskaper. Trots detta har projekten avstannat utan förklaring.

De två nämnda, avstannade projekten

1. Undervisningsmaterial i finskt teckenspråk

2015 påbörjade UBS läromedelsproduktion på finskt teckenspråk. 2018 färdigställdes läromedelsmanuskript för läroämnena *teckenspråk och litteratur* samt *finska för teckenspråkiga* för grundskolans årskurser 1 och 2. Då manuset var färdigt bad UBS om offerter för att skapa en teknisk plattform för materialpublicering. Ingen av offerterna godkändes och projektet lades på is. I ett e-postmeddelande till Teckenspråksnämndens sekreterare, uppger UBS (20.11.2020) att projektet avstannat i och med brist på finansiering. Eftersom läromedelsmanuskripten är gjorda enligt läroplansgrunderna från 2014, borde manuskripten i dag uppdateras enligt de förnyade läroplansgrunder som snart träder i kraft.

2. Inkludera finskt teckenspråk i allmänna språkexamina

Teckenspråksnämnden vill i detta brev också lyfta fram UBS andra halvfärdiga projekt relaterat till finskt teckenspråk. Detta berör inkludering av språket i allmänna språkexamina. Även om en examen inte direkt kan utnyttjas i grundutbildningen (endast vuxna kan avlägga provet), är möjligheten till ett officiellt intyg över språkkunskaperna bunden till teckenspråkigas språkliga rättigheter och påverkar indirekt barnens möjlighet till högklassig undervisning.

Allmänna språkexamina, inklusive utvecklingen och tillsynen av dem, ligger på Utbildningsstyrelsens ansvar (lag och förordning om allmänna språkexamina). På beställning av UBS gjordes 2012 en utredning om att inkludera teckenspråk i allmänna språkexamina (Selvitys viittomakielen sisällyttämisestä yleisiin kielitutkintoihin). Vid Centralen för tillämpad språkforskning, Jyväskylä universitet, påbörjades 2013 arbetet med att utarbeta en språkexamen i finskt teckenspråk (Sivunen & al. 2014: 90–99). Arbetet framskred i etapper och fördelades över flera arbetsskeden. I februari 2019 publicerades slutligen bedömningskriterier och färdighetsnivåer i finskt teckenspråk (suomalaisen viittomakielen taitotasokuvaimet ja arviointikriteerit), (se också Ahola, Ohranen & Neittaanmäki 2019). Trots detta kan examen ännu inte avläggas, eftersom examen förutsätter en förändring av förordningen om allmänna språkexamina (enligt § 5 ska examen omfatta ett delprov i ”skriftlig framställning”). Därtill saknas en webbplattform för examen.

Den allmänna språkexamen ger ett officiellt intyg över en persons språkkunskaper. Att ett officiellt intyg inte kan erhållas ger allvarliga följder. Som ett exempel kan företag som erbjuder tolkningstjänster inte komparabelt påvisa nivån på arbetstagarnas teckenspråkskunskaper. Av denna orsak kan inte heller FPA, som förmedlar tolkningstjänster, på allvar försäkra sig om

tolkningstjänstens språkliga kvalitet. Detta kan också inverka på tolkningskvaliteten i samband med undervisning.

Ett annat stort problem utgör hur inflyttade döva i dag kan påvisa tillräckliga språkkunskaper i finskt teckenspråk för att ansöka om finskt medborgarskap: eftersom en officiell språkexamen saknas ligger ansvaret för språkliga bedömningar i dag på medborgarorganisationen Finlands Dövas Förbund rf:s ansvar.

Läromedel på finlandssvenskt teckenspråk

Undervisningsmaterial på finlandssvenskt teckenspråk finns i praktiken inte, och det finns heller inga planer på att producera material. Forskningen i språket är knapp och språkdokumentationen i ordböckerna Suvi och Signwiki är fortsättningsvis begränsad. Därmed är det både utmanande och arbetsdrygt att förbereda undervisning i språket. Att garantera språköverföreningen till yngre språkanvändare är i dag akut för att bevara det allvarligt hotade finlandssvenska teckenspråket. Därför bör undervisningsmaterial utarbetas och göras tillgängligt så snart som möjligt.

Teckenspråksnämnden föreslår följande åtgärder

Teckenspråksnämnden ber UBS redogöra för vilka planer de har att slutföra de två ovannämnda avstannade projekten som rör finskt teckenspråk. Ytterligare hoppas Teckenspråksnämnden på en större klarhet och öppenhet kring vem som inom UBS ansvarar för läromedelsproduktion på Finlands två teckenspråk. På UBS webbplats hittas exempelvis ingen information om detta.

Under hösten 2020 skickade UBS ut en allmän förfrågan (24.11–8.12.2020) om läromedelsbrister till lärare på olika skolstadier. Teckenspråksnämnden uppfattade ändå inte att enkäten erbjöd en ändamålsenlig ingång till att utveckla den teckenspråkiga läromedelssituationen. Istället föreslår Teckenspråksnämnden att UBS kunde påbörja processen genom att sammankalla sakkunniga från det teckenspråkiga undervisnings- och forskningsfältet.

Teckenspråksnämnden diskuterar också gärna de frågor som påtalas i detta brev med UBS representanter.

Teckenspråksnämnden

Jyväskylä 9.4.2021

Juhana Salonen

ordförande

Lagar och förordningar

Lag om allmänna språkexamina, 12.11.2004/964 [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2004/20040964

FN:s konvention om barnets rättigheter 60/1991 [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://www.oikeusasiamies.fi/sv/web/guest/fn-s-konvention-om-barnets-rattigheter

Teckenspråkslagen, 359/2015 [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://finlex.fi/sv/laki/alkup/2015/20150359

Statsrådets förordning om allmänna språkexamina 16.12.2004/1163 [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2004/20041163

Övriga referenser

Ahola, Sari, Sari Ohranen ja Reeta Neittaanmäki, 2019. Suomalaisen viittomakielen taitotasokuvainten ja arviointikriteereiden kehittäminen Yleisissä kielitutkinnoissa. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 10(2). Tillgänglig: https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2019/suomalaisen-viittomakielen-taitotasokuvainten-ja-arviointikriteereiden-kehittaminen-yleisissa-kielitutkinnoissa (på finska)

Allmänna språkexamina (Yki) [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://www.oph.fi/sv/allmanna-sprakexamina-yki

Huhtanen, Mari, Mika Puukko, Päivi Rainò, Nina Sivunen ja Riitta Vivolin-Karén 2016. Viittomakielen oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, julkaisut 3:2016 [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://karvi.fi/app/uploads/2016/02/KARVI_0316.pdf (på finska)

se också nyhet: Saamen, romani- ja viittomakielen oppimistulosten arviointi, 7.–9. lk. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi), 3/2014 – 5/2016. [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://karvi.fi/esi-ja-perusopetus/oppimistulosten-arvioinnit/perusopetuksen-oppimistulosten-arvioinnit-2014-2015/saamen-romani-ja-viittomakielen-oppimistulosten-arviointi/

Kysely oppimateriaalipuutteista, Opetushallitus 24.11.–8.12.2020 [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://www.oph.fi/fi/tiedonkeruu/kysely-oppimateriaalipuutteista (på finska)

Arbetet med att förnya bedömningen i den grundläggande utbildningen framskrider – kommentera utkasten till kunskapskraven för vitsorden från och med 28.8. UBS meddelande 28.8.2020 [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://www.oph.fi/sv/nyheter/2020/arbetet-med-att-fornya-bedomningen-i-den-grundlaggande-utbildningen-framskrider

Selvitys viittomakielen sisällyttämisestä yleisiin kielitutkintoihin. Raportit ja selvitykset 9:2012, Opetushallitus. (på finska)

SignWiki, wikiordbok i finlandssvenskt teckenspråk [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://finssl.signwiki.org

Sivunen, Nina, Henna Tossavainen ja Sari Ahola 2014. Tarja Leblay, Tiina Lammervo ja Mirja Tarnanen (toim.) 2014. Yleiset kielitutkinnot 20 vuotta, 90–99. Opetushallituksen raportit ja

selvitykset 2014:16 [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/yleiset-kielitutkinnot-20-vuotta (på finska)

Suomalaisen viittomakielen taitotasokuvaimet ja arviointikriteerit. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/yki/svk/suomalaisen-viittomakielen-taitotasokuvaimet-ja-arviointikriteerit (på finska)

Suvi, nätordbok i de finländska teckenspråken [hämtat 12.3.2021]. Tillgänglig: http://suvi.teckensprak.net